

FINI PESAK SNA

(Milan Belegišanin: *Soba na obali*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2019)

Knjiga *Soba na obali*, koju je napisao Milan Belegišanin, poznati reditelj i prozni pisac, jeste zbirka priča u kojima se stvarnost i fantastika stapaju na način magijskog realizma. Ovo je zbirka koja donosi jedan poseban svet, a humanošću poruka i lepotom stila ostavlja upečatljiv estetski utisak.

Knjigu čini dvanaest priča o predmetima („Sto“, „Orman“, „Lampa“, „Stolica“, „Čiviluk“, „Čup“, „Tepih“, „Sat“, „Krevet“, „Usna harmonika“, „Ogledalo“, „Zvono“), koji su postepeno i na volšeban način pristizali na jednu peščanu obalu Dunava i tako sačinili „sobu na obali“. Svaki od tih predmeta imao je svog vlasnika, te su ovo istovremeno i priče o ljudima koji su za te predmete bili vezani. Osim ovih priča naslovljenih po stvarima, knjiga ima i okvire: na početku, „Uvod u čitanje“, u kom narator u prvom licu, u svojoj priči iz detinjstva, najavljuje povezanost stvari i ljudi i nestanak stvari nakon smrti ljudi; a na kraju, priče „Poplava“ i „Uskrs“, koje govore o nestanku sobe na obali. Epiloška priča „Uskrs“ zaokružuje vremenski krug budući da i u prvoj priči „Sto“ zagonetna zbivanja počinju upravo na Uskrs. Ovo ukazuje i na hrišćansku simboliku, kao što nju implicira i broj predmeta istovetan broju apostola.

Pomenuti vremenski okviri i prstenasta kompozicija čine ovu knjigu bliskom romanu. To čini i prostor kao integrativni činilac: peščana obala (koja se iz priče u priču dopunjuje novim predmetom, te građenje sobe odgovara građenju priče) jeste taj zajednički prostor, neka vrsta pozornice. Ulogu ulančavanja ima i lik starca bez leve šake koji je u svakoj priči zadužen za očuvanje predmeta koji su ostali posle nestanka njihovih vlasnika. Takođe, u svim pričama ženski lik se zove Marija, iako je ta Marija iz priče u priču različit lik. A opet, i pored postojanja svih ovih povezača, očuvana je nezavisnost svake priče.

Važna je i uloga vremena u ovoj knjizi. Verski praznici (Uskrs, Preobraženje, Božić) ili kalendarski praznik (Nova godina) često su ono čudesno vreme kad predmet iz kuće svog vlasnika, ili iz neke zajedničke prostorije, pristigne na obalu. Na primer, u priči „Čiviluk“ u kafani gde su ljudi ostavljali na čiviluk svoje terete i brige, neobična zabuna dogodila se u noći uoči Preobraženja, da bi na sam praznik Preobraženje čiviluk dospeo na peščanu obalu rečnog ostrva i otpočeo – novo postojanje. Osim pomenutih praznika, u nekim pričama javlja se i ciklično vreme: različita zbivanja događaju se u isto doba godine. Tako u priči „Čup“: „Godinu dana nakon ženine smrti, u jedno svitanje kasnog leta, Belka se nije probudio.“ A upravo svitanje kasnog leta jeste i doba kada se Belka kao dečak prvi put našao u blizini rečne obale i sačuvao sećanje koje ga je kasnije i pokrenulo na pravljenje svog prvog čupa.

Vreme u zbirci poprima magijska svojstva, a lik koji povezuje različita vremena upravo je starac bez leve šake. On prolazi kroz protejske preobražaje: u svakoj priči ima drugačiju ulogu u životu junaka i drugačije zanimanje. No, on je uvek, na dubljoj ravni, pratilac smrti, spona između ljudi i predmeta, pripadnik različitih dimenzija postojanja i neko ko spaja odelite vremensko planove, različite životne etape jednog lika. Tako se u priči „Orman“ osim prostorne transformacije zbiva i vremenska transformacija: profesor Rajko Macut ulazi u orman kao starac, a iz ormara izlazi na obalu – kao dečak. A u priči „Lampa“ otac i maleni sin koji se nije izborio sa opakom bolešću sreću se na obali zahvaljujući starcu, posredniku.

Starac, dakle, spaja odelita vremena jednog čoveka, povezuje bliske ljude iz porodice, ali on povezuje i brojne različite ljude. Ovo poslednje eksplicitno je dato u sledećem pasusu: „Starac je istresao sadržinu ćupa i Marijin prah se pomešao s finim belim peskom na obali. Činilo se da to više i nije peščana obala, nego prostor s prahom i pepelom jednog spaljenog vremena, a da je starac u stvari šaman, žrec i mađioničar koji pokušava da poveže i dovede u red uspomene mnogih ljudi“ (priča „Ćup“, str. 62). Osim što liči na magijsko biće, on je često i nosilac jedne više pravde, moralnosti i mudrosti, onaj ko vrši neku vrstu izravnjanja. Otud i fine pouke i izrazi u pričama, kao što su: „ostrvce utehe i zaborava“ (u priči „Lampa“), „patnja i strpljenje“ (u priči „Stolica“); a u priči „Usna harmonika“ starac se uvek pojavljuje kad treba dečaka, a potom tog istog mladića i čoveka, odvratiti od osвете i zla. Bol i patnja pojedinca dobijaju neku vrstu razrešenja i smisla u toj drugoj, snovnoj dimenziji.

Onirička, snovna logika utkana je u ove priče; tu su neobične povezanosti, rastakanje sazajnih granica, volšebne smene različitih prostora i vremena... A svi ti elementi fantastike spojeni su sa stvarnim životom ljudi, sa njihovim svakodnevnim zanimanjima, druženjima, ljubavima, kao i sa stvarnim, konkretnim prostorom življenja. Ne ističe se razlika između fantastike i realnosti, između mogućeg i verovatnog. Često u središnjem narativnom toku priče postoji tajnovitost sveznajućeg pripovedača i neobjašnjavanje događaja: „Ne zna se kako su ljudi nestali iz naselja“ (priča „Sat“); „Nikad se neće saznati kako je izbio požar“ (priča „Tepih“); a ponekad je tajnovitost u spoju sa postupkom *in medias res*, kao u priči „Sto“: „Nikad se neće saznati kako je, u noći između Velikog petka i Velike subote, trpezarijski sto gospođe Marije dospao na obalu Dunava.“ Sve to nosi posebnu draž u čitanje. Gradacija kao stilski postupak postoji na nivou knjige jer zbivanja teku uzlaznom linijom, no gradacija se javlja i na nivou pojedinačnih priča kroz postepen upliv različitih elemenata u gradnji sižejne napetosti, sve do konačnog smirenja, u svakoj priči, na prostoru obale i finog peska.

Ta setna smirenost, fina melanholija koja pročišćuje dušu, boji ove priče protkane nežnošću i plemenitim ljudskim osećanjima. Mnoge priče krasi lepa muško-ženska ljubav i privrženost, kao i roditeljska i porodična ljubav. Njih otkrivaju kako opisi tako i dijalozni, osećajni i umetnički snažni. Naročito je dirljiva priča „Tepih“ o vezanosti male dece, brata i sestre, i o njihovoj smrti. Uopšte, autor u svim pričama „smrti vraća onaj izgubljeni veo privatnosti i humanosti“, kako zapaža u recenziji književna kritičarka Andrea Beata Bicok.

Ljubav, koja je bojila mnoge priče, ima ključnu ulogu i u završnici knjige *Soba na obali*. U priči „Poplava“ mladić i devojka svojom ljubavlju na obali spasavaju čitav grad od poplave, da bi u priči „Uskrs“ sa oglašavanjem uskršnjih zvona mladi par ostavio sobu na obali i čamcem otplovio ka sredini reke. Iščezavaju i stvari i uznose se u nebo, a starac nestaje „u dubinu ogledala“. Ostaju na pesku „samo beli, mirisni tragovi ljubavnika“. I ostaje, u unutarnjem vidu čitaoca, fini beli pesak i atmosfera sna, a u duši – seta, dobrota i lepota koje je Milan Belegišanin svojim pripovedačkim darom i umećem ovaplotio.